

Hendek Gazvesi

Eûzü billâhi mineş-şeytânir-racîm. Bismillâhir-rahmânir-rahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn. Vessalâtü vesselâmü alâ Rasûlinâ Muhammedin, Habîbi Kalbinâ ve Tabîbi Kulûbinâ, vealâ eşrafil enbiyâi vel mürselîn ve alâ âlihî ve sahbihî ecmaîn.

“Rabbişrahîi sadrî ve yessirîi emrî vahlul ukdeten min lisânî yefkahû kavîi.” (Tâhâ Sûresi, 25-28)

Yâ Rabbel Âlemîn! Ey lütfu ve hibesi sonsuz olan El-Vehhâb, Ey cömertliği ve keremi bol olan El-Kerîm, Ey azamet ve ikram sahibi Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm olan Allah'ım! Bizler Senden, katından ve yüce Zâtından bir nasip, bir lütuf ve ikram istiyoruz. Ey her türlü hayrın ve hikmetin kapısını açan El-Fettâh! Ey her şeyi hakkıyla bilen El-Alîm! Ey her hükmü ve işi hikmetli olan El-Hakîm! Ey kalpleri ve yolları aydınlatan En-Nûr! Ey bütün mahlukatına maddi ve manevi rızık veren Er-Rezzâk! Senden diliyoruz ki; bizlere Hendek Gazvesi'nden dersleri ve hikmetleri; aklımızla, kalbimizle, ruhumuzla, bedenimizle ve her bir zerremiz ile tam bir anlayışla idrak etmeyi, hayatımızı buna göre yaşayabilmeyi bir rızık olarak lütfeyle. Bizleri, o sarsıntılı anda imanî ve teslimiyeti artan Ashâb-ı Kirâm'ın sadakatinden nasiplendir. Bizleri, Ashâb-ı Kirâm'ın teslimiyetinden, sadakatinden nasiplendir. Âmin, yâ Muîn.

Dersimiz, Resûlullah Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ve O'nun güzide ashabının, sadece toprağa değil, kendi kalplerine kazıdıkları o büyük ders; Hendek Gazvesi, yani Kur'an-ı Azîmüşşân'ın bizatihi isimlendirmesiyle *“Ahzâb Gazvesi”* üzerinedir.

Ahzâb: Küfrün Topyekûn Hücumu

Hicret'in 5. yılındayız (Miladi 627). Bedir'in intikamını tam alamamış, Uhud'da kesin bir zafer kazanamamış Kureyş'in kini ve nefreti zirvedeydi.

Fakat bu ateşi körükleyen, sadece Mekke değildi. Asıl fitne ateşi, Medine'den kibirleri ve ihanetleri sebebiyle sürgün edilen Beni Nadir Yahudileri tarafından yakıldı. Beni Nadir Yahudilerinin lideri Huyey bin Ahtap, bu geniş ittifakın mimarıdır. Bu kabîle, kapı kapı dolaştı. Ebu Amir el-Rahib ve 20 kişiyi alarak önce Mekke'ye gider. *"Gelin,"* dediler, *"Muhammed'i (s.a.v.) ve arkadaşlarını tamamen yok edelim. Biz size malımızla, canımızla destek oluruz."* Kim edecek teklifini kabul? Mekke'nin reisi olan Ebu Sufyan diyecek ki Muhammed'e düşmansanız bize dostsunuz.

Mekke'nin Müslümanlara düşmanlığının yanı sıra ekonomik sıkıntılar da bu teklifi kabul etmelerindeki temel sorunlardan biriydi. Irak ve Suriye bölgesindeki ticaret yollarının Müslümanlar tarafından tehdit edilmesi, Mekke'nin ekonomisini giderek kısıtlıyordu. Medine tarım bölgesi olduğu için halkı geçimini tarımdan sağlayabilirken, Mekke'nin ticaretten başka bir geçim kaynağı yoktu. Mekke'nin en önemli ticaret kaynağı dericilikti. Şirk inancı nedeniyle

Mekke'ye gelen sayısız hacı kurban kestiği için, bu kurbanların derileri işlenerek satılırdı. Ancak depolarında biriken derileri satamadıkları için Mekke, ekonomik bir krizin içindeydi. Bu durum, Müslümanlara karşı duyulan düşmanlığın yanı sıra, Mekke'nin bu savaş teklifini kabul etmek zorunda kalmasının en önemli nedenlerinden biriydi.

Sonra Necid çöllerine, o haşin ve yağmacı Gatafan kabilelerine (Abs, Zubyan, Eşca) gittiler. Onlara Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünü vadederek, görülmemiş bir koalisyon kurdular.

Hayber hurmaları, Arap Yarımadası'nın temel besin kaynağıydı; zira Mekke ve Taif gibi bölgelerde hurma yetişmezdi. Hayber'in bir yıllık hurma üretimi, muazzam bir servete denkti. Hayber hurmaları, Arap Yarımadası'nın temel besin kaynağı ve büyük bir servetti. Efendimiz (SAV), Gatafanoğulları'nı Medine hurmalarının üçte biri karşılığında müşriklerle ittifakı bozmaya çağırırdı ancak Gatafanoğulları tamamını isteyince anlaşma sağlanamadı ve Gatafanoğulları müşrikler ordusuna katıldı.

Bu, şeytani bir ittifaktı. Kureyş, Gatafan kabilesi, Benî Nadîr ve diğer irili ufaklı bedevi kabileler birleşti. "Ahzâb" yani hizipler, gruplar, işte bu ittifaktır. Tarih, 10.000 ila 12.000 kişilik, o güne kadar Arabistan'ın görmediği büyüklükte bir orduyu kaydeder.

Bu meseleyi zâhirî (dış) gözle okursak, bu siyasi ve askeri bir ittifaktır. Ama bâtinî (iç) gözle, hikmet nazarıyla baktığımızda şunu görürüz: Bu, sadece bir ordu değil; bu, *küfrün topyekûn* halidir. Bu, Ebrehe'nin, Kâbe'yi yıkmak için fillerle gelişinin bir başka surette tezahürüdür. Bu, şeytanın ve nefsin, yeryüzündeki son iman kalesini, Medine-i Münevvere'yi ve o kalenin kalbi olan Resûlullah'ı (s.a.v.) söndürmek için yaptığı son ve en büyük hamleydi.

Yahudiler her zaman olarak ya karşı tarafı yok etmeyi ya da tamamen ele geçirmeyi isterler. Şimdi birazdan kuracakları oyun da tamamen bunun üstüne olacaktır. Bu savaş onlar için bir fırsat olacaktır. Ama bu normal bir savaş değil, bu bir soykırım noktasında gelmişlerdir.

Medine'de üç kuvvetli Yahudi topluluğu vardı. Birisi Beni Kaynuka, Efendimiz Aleyhisselatü Vesselam Bedir'den sonra bunları Hayber'e sürdü. Bir diğeri Beni Nadir, Efendimiz Aleyhisselatü Vesselam Uhud'dan sonra bunları Hayber'e sürdü. Medine'de kalan Yahudi topluluğu bir tanedir: Beni Kurayza.

Rabbimiz, Kur'an-ı Azîmüşşân'da müstakil bir sureye "Ahzâb" (Hizipler, Gruplar) adını vererek, o günkü hadisenin kıyamete kadar nasıl bir ders olduğunu bizlere mühürlemiştir.

Efendimiz Aleyhisselatü Vesselam, saldırı haberini Müslümanların müttefiki olan Huzâ kabilesinden alır. Rivayetlere göre haberciler, 10 günlük mesafeyi 4 günde kat ederek Medine'ye ulaşırlar. Bazı kaynaklarda ise Hz. Abbas'ın haberi gönderdiği belirtilir.

Bu haberin geldiği dönemde Medine'den 800 km uzakta bulunan Dûmet-ül-Cendel bölgesinde önemli bir gelişme yaşanmaktadır. Kindiler kabilesine mensup Hristiyan reisi Ukeydir bin Abdülmelik, Suriye-Hicaz arasındaki bu ticaret merkezinde Müslümanların ticari faaliyetlerini

engellemeyi ve Suriye-Irak'tan gelen hububat kervanlarını durdurmayı hedeflemektedir.

Efendimiz, bu engelleme girişimini durdurmak için yola çıkar. Ancak yoldayken saldırı haberinin gelmesi üzerine Medine'ye geri döner. Bu durum, düşmanların Medine'yi savunmasız bırakarak Efendimiz'i bölgeden uzaklaştırma ve O'nun yokluğunda şehre baskı uygulama planının bir parçasıdır. Ancak bu "oyun içinde oyun" stratejisi, Efendimiz'in hızla Medine'ye dönmesiyle düşmanlar için beklenmedik bir sonuç doğurur.

Peygamberî Tedbir ve Salman'ın (r.a.) Hikmeti

Haber Medine'ye ulaştığında, o muazzam ordu yola çıktığında, Kainatın Efendisi (s.a.v.), Bedir'de ve Uhud'da olduğu gibi, derhal ashabını topladı ve onlarla istişâre etti. Bu, O'nun (s.a.v.) değişmez sünneti, ümmetine kıyamete kadar bıraktığı "ortak akıl" ve "ortak sorumluluk" dersidir.

Medine'de mi kalınmalı, yoksa düşman dışarıda mı karşılanmalı? Tam bu istişâre anında, sahneye öyle bir zat çıktı ki, onun hikâyesi, bu savaşın kilit noktasıdır.

Bu zat, İran'da Mecûsî (ateşe tapan) bir ailenin çocuğu olarak doğmuştu. İçindeki o "tevhid" ateşi, babasının yaktığı ateşten daha güçlüydü. Hakikati aramak için yollara düştü. Yıllar yılı hakikati aramış; ateşin önünde eğilmeyi reddetmiş, Mecusiliği terk etmiş; papazların peşinde diyar diyar dolaşmış Hristiyanlığı araştırmış, en son âlim, ona *"Artık benim bildiğimi bilen kimse kalmadı. Lakin, son peygamberin gelme zamanı yakındır. O, Arabistan'da, iki harre (taşlık) arasındaki bir şehre hicret edecektir. Onun iki omuzu arasında peygamberlik mührü vardır, hediye kabul eder ama sadakayı yemez."* dedi. En sonunda köle olarak satıldığı Medine pazarında, aradığı "Son Peygamber" in (s.a.v.) nur yüzüyle karşılaşmış olan o mübarek "garip", Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Salman bizdendir, Ehl-i Beyt'imdendir" diyerek iltifat ettiği Selmân-ı Fârisî (radiyallahu anh) idi.

Hız. Salman ayağa kalktı ve o güne kadar Arapların hiç duymadığı, bilmediği bir şeyi teklif etti:

"Ya Resûlallah! Biz Fars diyarında iken, böyle büyük bir süvari ordusuyla kuşatılmaktan korktuğumuzda, şehrin etrafına 'Hendek' kazardık."

İşte bu, ilahi bir ilhamdı. Zira düşmanın en büyük gücü, sayısal üstünlüğü ve Medine'nin düzlüklerinde durdurulamaz olan süvarileriydi. Bu hendek fikri, düşmanın bu iki gücünü de bir anda "sıfırlayacak" dâhiyane bir savunma stratejisiydi.

İşte bu, aklın ve tecrübenin, vahye teslimiyetidir. Allah Azze ve Celle, kuluna akıl vermiş, tecrübe vermiş. İman, akli iptal etmek değildir; imân, akli vahyin hizmetine sunmaktır. Selman (r.a.), yıllarca arayışının tecrübesini, en kritik anda Peygamberi'nin (s.a.v.) önüne bir hediye gibi sundu. Efendimiz (s.a.v.) de bu fikri duyar duymaz tebessüm etti, "esbâba tevessül" yani sebeplere sarılmanın, tevekkülün bir parçası olduğunu bize öğreterek bu planı başlattı.

1. **Hikmet Mü'minin Yitik Malıdır:** Resûlullah (s.a.v.), âlemlere rahmet olan Peygamber, "Bu

Fars âdetidir, bizim Arap geleneğimizde yoktur" demedi. Tereddütsüz kabul etti. Bu, *"Hikmet mü'minin yitik malıdır, onu nerede bulursa alır"* hadis-i şerifinin en büyük tecellisidir. İman, hikmeti nereden veya kimden geldiğine bakmaz; alır, kendi potasında eritir ve onu metreİslamîleştirir.

2. **Arayanın Bulması (Salman'ın Sırrı):** Hz. Salman'ın (r.a.) bütün ömrü "arayış" (talep) ile geçmişti. Yıllarını hakikate adadı. Ve Allahu Teâlâ, onun bu samimi arayışını öyle bir mükâfatlandırdı ki, onu sadece aradığı Peygamber'e (s.a.v.) ulaştırmakla kalmadı; onu, o Peygamber'in ve bütün bir Medine şehrinin kurtuluşuna "vesile" kıldı. Bu, samimi bir arayışın, en zor anda ümmete nasıl bir kurtuluş yolu (necat) açabileceğinin en büyük delilidir.

Düşmanın geçişine müsait tek bölge, sağ tarafında Uğut Dağı bulunan beş buçuk kilometrelik bir hattır. Diğer alanlar ya kayalık ya da geçilmez durumdadır.

Bu 5,5 kilometrelik hatta, 9 metre genişliğinde ve 4,5 metre derinliğinde bir siper kazılmıştır. Bu kazı işlemi, yaklaşık 5-6 milyon el arabası toprağın taşınmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu büyük çaba, 3.000 sahabe tarafından sarf edilmiştir.

Mücâhede: Kazılan Hendek ve Kazılan Nefsler

Karar verildi. 3.000 sahabe, Medine'nin kuzeyindeki açık alana, o volkanik, sert toprağa hendek kazmaya başladı. Günlerce, 2-3 hafta kadar sürdü. Hava soğuktu. O kazmayı hayal edin. Hava soğuk. Yiyecek yok. Medine kıtlık içinde. O mübarek sahabeler, açlıktan ayakta durabilmek için karınlarına taş bağlıyorlardı. Mide sancısını bastırmak, tokmuş gibi hissetmek için.

Öyle bir an geldi ki, Efendimiz'e (s.a.v.) gelip karınlarını açtılar, her birinde birer taş. Bunun üzerine Âlemlerin Sultanı (s.a.v.), kendi mübarek ridasını kaldırdı; O'nun (s.a.v.) mübarek karnında *iki* taş bağlıydı.

İmam Gazâlî Hazretleri'nin dediği gibi, *"Lider, yükü taşıyandır, yükü yükleyen değil."*

O (s.a.v.), sarayında çadırında oturup emir veren bir kral değildi. O (s.a.v.), ashabıyla beraber bizzat kazma kürek sallayan, onlarla beraber toprak taşıyan, toz içinde kalan, terleyen ve onların şevkini artırmak için onlarla beraber şiirler okuyan dualar eden bir "Rehber"di:

"Vallâhi, levlâ Ente mehtedeynâ / Ve lâ tesaddaknâ ve lâ salleynâ..."

(Allah'ım! Eğer Sen olmasaydın, biz hidayeti bulamazdık / Ne sadaka verir, ne namaz kılardık...)

Burada asıl cihad başlamıştı. Gavs-ı Azam Geylânî (k.s) , İmam Kuşeyrî (k.s) ve Mevlânâ (k.s) gibi bütün irfan önderleri, Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v.) o mübarek hadisine işaret ederler: *"Asıl mücâhid, nefsiyle cihad edendir."*

O mübarek sahabeler, o gün sadece Medine toprağını kazmıyorlardı. O soğukta, o açlıkta, kendi nefislerindeki "rahatlık" arzusunu, "tembellik" damarını, "korku" vesvesesini ve "dünyaya meyil" köklerini kazıyorlardı. Düşman gelmeden çok önce, içlerindeki o "büyük düşman" olan nefse karşı muazzam bir zafer kazanıyorlardı. Resûlullah'ın (s.a.v.) bizzat onlarla çalışması, bu Cihad-ı Ekber'in (En Büyük Cihad) İmamı ve Mürşid-i Kâmil'i olduğunu gösteriyordu.

Açlık o kadar şiddetliydi ki, sahabeler "Yâ Resûlallah, bittik!" dediler. Ama O (s.a.v.), o açlığın ve yorgunluğun ortasında, onların maneviyatını, aşkını diri tutuyordu. Onlar kazarken, O (s.a.v.) onlarla birlikte şiirler okuyordu: "Allah'ım! Asıl hayat, âhiret hayatıdır." "Sen Ensâr'a ve Muhâcirîn'e yardım eyle!"

Onlar da O'na cevap veriyorlardı: "Bizler, hayatta olduğumuz müddetçe," "Muhammed'e (s.a.v.) biat edenleriz!"

Meşakkatin Rahmeti: Hendek'teki Mucizeler

İmtihan ne kadar ağırsa, ilahi rahmetin tecellisi de o kadar yakındır. O açlık ve zorluk anında, Allahu Teâlâ, Peygamberi'nin (s.a.v.) Nübüvvetini ispat eden, müminlerin kalbini sarsılmaz bir imanla dolduran iki büyük mucize gösterdi.

1. Bereket Mucizesi: Az Yemeğin Binleri Doyurması

Hz. Cabir (radiyallahu anh), hendekte çalışırken Efendimiz'in (s.a.v.) mübarek yüzündeki açlığın izlerini gördü, kalbi dayanamadı. Gizlice evine koştu. Hanımına, "Resûlullah'ta (s.a.v.) dayanılmaz bir açlık gördüm. Evde bir şey var mı?" dedi. Hanımı, bir miktar arpa ve küçük bir oğlak olduğunu söyledi.

Hemen oğlağı kestiler, hanımı ekmek yaptı. "Ama sakın Rasûlullah'ı utandıracak bir şey yapma! Onu, yanında birkaç kişiyle çağır." Hz. Cabir, gizlice Efendimiz'in (s.a.v.) yanına vardı: "Ya Resûlallah! Az bir yemeğimiz var. Siz ve yanınızdaki birkaç kişi buyurun..."

Kainatın Efendisi (s.a.v.), tebessüm etti ve o 1.000 kişilik (bazı rivayetlerde 3.000) ordunun tamamına seslendi:

"Ey Hendek Ehli! Cabir size ziyafet hazırlamış, haydi buyurun!"

Hz. Câbir telaşlandı. "Eyvah!" dedi, "Yemek bir avuç, ordu bin kişi!" Efendimiz (s.a.v.), Hz. Câbir'e dedi ki: "Sen eve git, tencereyi ocaktan indirme, ekmeği de fırından çıkarma, ben geliyorum."

Hanımına panikle gelince hanımı dedi ki "Resulullah Aleyhisselatü Vesselam mı davet etti?" Hz. Cabir "Evet, Resulullah Aleyhisselatü Vesselam davet etti" dedi. Hanımı "O zaman endişelenme, O, bilir." Teslimiyet onun ağzından çıkan cümle. Ona inanmak. Ki inanmak iman demek. İman böyle bir şey demek.

Efendimiz (s.a.v.) eve geldi, o küçük tencerenin ve ekmek hamurunun üzerine mübarek ağzından bir dua okudu, bereket duası etti. Sonra "Şimdi onar onar çağırın" dedi.

Sahabeler onar onar gelip, o küçük tencereden ve o azıcık hamurdan, 3.000 (bazı rivayetlerde 1.000) sahabenin tamamı doyuncaya kadar yedi. Hz. Cabir (r.a.) buyurur ki: "Vallahi tenceremiz ilk koyduğumuz gibi kaynıyor, ekmeğimiz de olduğu gibi duruyordu."

Bu mucizenin hikmeti nedir? Bu, sır-ı tevhiddir. Gavs-ı Azam Geylânî (k.s.) Fütûhu'l-Gayb'da

buyurur ki; tevhid, sebepleri (esbâb) görmeyi bırakıp, Sebepleri Yaratana (Müsebbib'ül-Esbâb) bakmaktır. Hz. Cabir (r.a.), elindeki o "azıcık" sebebi, o bir oğlağı, tam bir teslimiyet ve aşkla Allah'ın Resûlü'ne (s.a.v.) sundu. Tenceremiz küçük olabilir. Ama o tencereye Resûlullah'ın (s.a.v.) duası ve bereketi değerse, o tencere bütün âlemi doyurur. Allahu Teâlâ o "az" olanı, Kendi kudretiyle "sonsuz" kıldı. Bu, "Kim Allah için verirse, Allah (c.c.) ona hesapsız verir" sırrının tecellisidir.

2. Müjde Mucizesi: Kayanın Parçalanması

İkinci ve daha büyük mucize şudur: Hendek kazılırken, Hz. Salman'ın (r.a.) bölgesinde dev, beyaz bir kaya çıktı. Sahabeler ne yaptılarsa kıramadılar, kazmalar parçalandı. Durumu Resûlullah'a (s.a.v.) arz ettiler.

Efendimiz (s.a.v.), o aç ve bitkin haliyle hendeğe indi. Mübarek eline balyozu aldı. Sahabe merakla bekliyordu.

- **Birinci Vuruş:** *"Bismillâhir-rahmânir-rahîm!"* dedi ve vurdu. Kayadan bir parça koptu ve Medine'yi aydınlatan bir şimşek çıktı. Efendimiz (s.a.v.) tekbir getirdi: *"Allahu Ekber! Şam'ın (Bizans) anahtarları bana verildi. Vallahi şu an buradan saraylarını görüyorum!"*
- **İkinci Vuruş:** *"Bismillah!"* dedi ve bir daha vurdu. Yine bir şimşek çıktı. *"Allahu Ekber! Fars'ın (İran/Kisra) anahtarları bana verildi. Medâin'in beyaz saraylarını görüyorum!"*
- **Üçüncü Vuruş:** *"Bismillah!"* dedi ve vurdu. Kaya paramparça oldu ve üçüncü şimşek çıktı. *"Allahu Ekber! Yemen'in anahtarları bana verildi!"*

Bu hadisenin manevi derinliği üzerinde tefekkür edelim. Aklın ve mantığın durduğu yerdir burası. 10.000 kişilik düşman ordusu üzerine gelirken, açlıktan karnına taş bağlamışken, bırakın hayatta kalmayı, dünyanın iki büyük imparatorluğunu (Bizans ve Sasani) fethetmekten bahsediyor Resûlullah'a (s.a.v.).

Münafıklar bu sözleri duyunca hemen fısıldaştılar: "Şuna bakın! Korkudan hendek kazıyor, bize Kisra ve Kayser'in saraylarını vaat ediyor. Bu apaçık bir aldatmacadır!".

Onlar zahire baktılar, aldandılar. Müminler ise hakikate baktılar, iman ettiler.

İmam Rabbânî Hazretleri'nin (k.s.) Mektûbât'ında anlatılan sır budur: Allahu Teâlâ, kulunu en zayıf, en aciz, sebeplerin en bittiği anda, ona en büyük zaferi vaat eder. Bu, "Benim gücümle değil, O'nun (c.c.) kudretiyle başaracağım" demenin zirvesidir. O balyoz darbeleri, kayaya değil, münafıkların kalbindeki şüpheye ve Bizans ile İran imparatorluklarının *kibrine* iniyordu.

Hendek, bize şunu öğretir: Allah için sabrettiğimiz en dar, en zor anınız, Allah'ın bize en büyük fetihleri müjdelediği andır. Yeter ki o kayaya, yani nefsimizin ve dünyanın önümüze koyduğu engele, Resûlullah'ın (s.a.v.) teslimiyetiyle ve "Bismillah" zikriyle vuralım. İnşallah.

İmtihanın Zirvesi: "Zilzâlen Şedîdâ" (Şiddetli Sarsıntı)

Ve o 10.000 kişilik ordu, hendeğe ulaştı. Hendeği gördüklerinde şok oldular. Bu, onların bilmediği bir savaştı. Yanlarında yeterli yiyecek ve hayvan azığı bulunmadığından öfkelenirler ve Medine'ye yoğun bir ok yağmuru başlatırlar.

Fakat asıl imtihan, asıl darbe dışarıdan gelmedi. Asıl darbe içeriden geldi.

Medine'nin içinde, Müslümanlarla anlaşma içinde yaşayan Beni Kurayza Yahudi kabilesi, düşmanla görüştü ve ihanet etti.

Şimdi düşünün o hali: Önünüzde 10.000 kişilik düşman, arkanızda, kadınlarınızın ve çocuklarınızın olduğu mahallede ise size ihanet etmiş silahlı bir düşman daha var. Hendek artık bir anlam ifade etmiyordu.

İhanet haberini öğrenen Hz. Peygamber, kadın ve çocukları yüksek duvarlı, bahçeli bir eve yerleştirmiş, buranın korunmasına Hasan bin Sabit'i ve halası Safiye binti Abdülmuttalib'i görevlendirmiştir.

Yahudilerin evi basma girişimi sırasında Hasan bin Sabit'in yetersiz kalması üzerine Safiye Hala, düşmanlardan birini öldürmüş ve cesedini aşağı atarak diğer Yahudilerin kaçmasını sağlamıştır.

Kuşatma uzadıkça, Medine'deki münafıkların (Abdullah bin Übey ve adamları) içlerindeki hastalık dışa vurdu. Onların kalbinden geçenleri Rabbimiz şöyle buyuruyor.

İşte o an, Kur'an-ı Azîmüşşân'ın "o an" diye tarif ettiği, adeta fotoğrafını çektiği andır. Ahzâb Sûresi 10. ve 11. ayetler:

"Hani onlar size hem üstünüzden (Gatafan) hem de altınızdan (Kureyş ve Beni Kurayza) gelmişlerdi..."

"...Hani gözler kaymış (zâgati'l-ebsâr), yürekler ağızlara gelmişti (belağati'l-kulûbu'l-hanâcir)..."

Kalp korkudan o kadar hızlı atar ki, gırtlığınızda hissedersiniz. Gözler korkudan donakalır, nereye bakacağını şaşırır.

"...ve siz Allah hakkında türlü türlü ZANLARDA bulunuyordunuz (ve-tezunnûne billâhi-zzunûnâ)."

Neydi o zanlar? Medine'deki münafıkların (Abdullah bin Übey ve adamları) içlerindeki hastalık dışa vurmuştu. Münafıkların zannı belliydi: "Allah ve Resûlü bize boş vaatlerde bulunmuş!".

"Hani onlardan bir grup, 'Ey Medine halkı! Artık sizin için duracak yer yok, hemen dönün' diyorlardı." (Ahzâb, 13)

"Evlerimiz açık, korunaksız" diye yalan söyleyerek cepheden kaçtılar.

Peki, ya müminlerin sarsıntısı? Evet, onlar da sarsıldı. Onların zannı, inkâr zannı değildi. Onlarınki, Bakara Sûresi 214. ayette tarif edilen sarsıntıydı:

"Yoksa sizden öncekilerin çektikleri sıkıntılar başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle bir darlık ve sıkıntı dokundu, öyle sarsıldılar ki, nihayet Peygamber ve beraberindeki müminler: 'Allah'ın yardımı ne zaman? (Metâ Nasrullâh?)' dediler." İşte Hendek, o "Metâ Nasrullâh?" makamıdır.

Bu "zilzâl" (sarsıntı) nedir? İmam Rabbânî Hazretleri (k.s.) buyurur ki: Bu sarsıntı, bir "tasfiye"dir, arınmadır. Allah (c.c.), kulunun kalbinde "zan" namına, "şüphe" namına ne varsa; O'na (c.c.) olan teslimiyetine hangi "sebepe" (hendek gibi, Beni Kurayza ittifakı gibi) perde oluyorsa, o sarsıntıyla onu dışarı atar.

Kalp, "kendi gücünden" ve "sebeplerden" ümidini kesip, yüzde yüz "Müsebbib'ül-Esbâb"a (Sebepleri Yaratana) dönene kadar sarsılır. Uhud'da hata *itaatsizlikti*. Hendek'te imtihan *teslimiyetti*.

"Mü'minler ise, (düşman) gruplarını gördükleri zaman, 'İşte bu, Allah'ın ve Resûlü'nün bize vaat ettiği şeydir. Allah ve Resûlü doğru söylemiştir' dediler. Bu, onların ancak imanlarını ve teslimiyetlerini artırdı." (Ahzâb, 22)

Ve o sarsıntının ortasında, iman çelik gibi ayakta durdu. Resûlullah (s.a.v.), o fırtınanın ortasında bir sükûnet taşıyordu. Bir yandan kadın ve çocukların olduğu kalelere muhafızlar gönderiyor, tedbiri elden bırakmıyor; bir yandan da ellerini Arş-ı Âlâ'ya açmış, mutlak bir teslimiyetle Rabbine yalvarıyordu.

Aradaki fark nedir? İbn Arabî Hazretleri'nin (k.s.) dediği gibi, "*Tecellî birdir, ama tecellîyi gören ayna (kalp) farklıdır.*" Münafığın kalbi paslı bir aynaydı, hakikati çirkin gösterdi. Mü'minin kalbi ise Resûlullah'ın (s.a.v.) nuruyla cilalanmıştı, hakikati olduğu gibi gördü.

Hendek bize öğretir ki, başımıza gelen musibetler, imanımızı azaltmak için değil, artırmak için birer fırsattır. Musibete nasıl baktığın, senin mü'min mi yoksa münafık mı olduğunu ortaya koyar.

Cihadın İki Cephesi: Kılıç ve Tedbir

Bu savaşta dikkat çeken bir nokta, hendeğin bazı kısımlarının süvarilerin atlayabileceği mesafede bırakılmasıdır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu stratejiyi, en güçlü düşmanların atlamasına izin verip ölmeleriyle düşman moralini kırmak için kullandığı düşünülmektedir.

Hendeği geçmeye çalışanlardan biri Nevfel bin Abdullah idi. Sahabeler tarafından taşlanırken, şerefli bir ölüm istediğini söyleyerek karşı çıkar. Sübeyr bin Avvam onu öldürür. Nevfel'in cesedini almak isteyen düşmanlar hendeğe yaklaşamazlar. Ebu Süfyan, cesede karşılık 10.000 dirhem teklif eder. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.), "*Ölünüzü alabilirsiniz, paranız da sizin olsun*" cevabını

vererek, düşmanın tüm ön yargılarını kırar. Bu durum, düşman saflarında şaşkınlık ve saygı uyandırır; zira Müslümanların ne kadar farklı bir ahlaka sahip olduklarını anlamalarına yol açar.

Bir diğer hendeği aşan müşrik savaşçı da düşmanın en kibirli, en azılı savaşçısı Amr bin Abd-i Vud, "bin kişiye bedel" dedikleri bir dev, atıyla hendeğin dar bir yerinden karşıya geçti ve *"Bana karşı çıkacak kimse yok mu, sizden ölenler cennete bizden ölenler cehenneme gidiyormuş, bu iş nasıldır bir gösterin bana?"* diye meydan okudu.

Bütün ordu suskundu. Sadece bir ses yükseldi: *"Ben çıkarım Ya Resûlallah!"* Bu ses, Allah'ın Aslanı Hz. Ali'ye (kerremallahu vecheh) aitti. Efendimiz (s.a.v.) *"Otur yâ Ali, o Amr'dır."* dedi. Amr tekrar bağırdı. Hz. Ali (k.v.) tekrar kalktı ve eğer o Amr ise, ben de annemin bana verdiği bu isimle, yani Haydar-ı Kerrar olarak savaşmaya hazırım. Annem beni böyle sevdiği için gitmeme izin verin. Üçüncüde Efendimiz (s.a.v.) ona izin verdi, başındaki sarığı ona sardı, zırhını giydirdi, kılıcı Zülfikâr'ı verdi ve dua etti: *"Allah'ım, onu koru, onu bana geri gönder."*

Resûlullah (s.a.v.) o an, o meşhur, tarihi sözünü buyurdu. Bu söz, o anın manevi fotoğrafıdır: *"Bugün, İmanın tamamı (İman-ı Küll), Küfrün tamamına (Küfr-i Küll) karşı gidiyor."*

Savaşın en kritik anlarından biridir. Hz. Ali, Amr'ın karşısına dikildi.

- **Amr'ın Kibri:** Amr, karşısındakinin genç Hz. Ali olduğunu görünce onu küçümsedi. Rivayetlere göre, Hz. Ali'nin babası Ebu Talib ile eski dostluklarına atıfta bulunarak, *"Ey yeğenim, ben senin kanını dökmek istemem. Git, yerine daha tecrübeli biri gelsin,"* dedi.
- **Hz. Ali'nin Kararlılığı:** Hz. Ali'nin cevabı netti: *"Ama ben, Allah'a yemin ederim ki (eğer Allah rızası içinse) senin kanını dökmek isterim!"*

Hz. Ali, İslam savaş hukukuna göre ona üç teklifte bulundu:

1. Müslüman olmasını (Kelime-i Şehadet getirmesini).
2. Savaştan çekilip Mekke'ye dönmesini.
3. Bunları kabul etmezse düelloyu.

Amr, bu teklifler karşısında büyük bir öfkeye kapıldı ve düelloyu kabul etti. Atından indi ve Hz. Ali'yi korkutmak için kılıcıyla kendi atının ayaklarını kesiyor. İki savaşçı arasında şiddetli bir mücadele başladı. Rivayetler, ikilinin etrafını bir toz bulutunun kapladığını, kılıç seslerinin duyulduğunu anlatır.

- Amr, tüm gücüyle Hz. Ali'ye bir kılıç darbesi indirdi. Hz. Ali bu darbeyi kalkaniyle karşıladı, darbenin şiddetiyle kalkanı yarıldı ve başından hafifçe yaralandı.
- Hz. Ali, bu saldırının ardından Zülfikar ile çok ani ve güçlü bir karşı hamle yaptı.
- Bu darbe, Amr'ın zırhını delip geçti ve onu ölümcül şekilde yaraladı.

Amr yere düştüğünde, Hz. Ali zaferin işareti olarak **"Allahu Ekber!"** diye tekbir getirdi.

Tam kılıcını kaldırıp işini bitirecekken, Amr, O'nun mübarek yüzüne tükürdü.

Hz. Ali (k.v.) ne yaptı? Kılıcını indirdi ve kalkıp yürüdü. Amr şaşırды. "Neden durdun?" Hz. Ali (k.v.)

şu dersi verdi: *"Ben seni Allah için öldürecektim. Ama sen yüzüme tükürünce, nefsim öfkelen-di. Eğer o an vursaydım, seni nefsim için, öfkem için öldürmüş olacaktım. Ben, amelimin içine nefsimi karıştırmam."* Öfkesi dinince geri döndü ve Allah için kibrin başını ezdi.

2. Bâtinî Cihad (Aklın ve Tedbirin Hakkı):

Ama asıl ilahi incelik, Allah'ın (c.c.) zaferi nasıl gizli sebeplerle dokuduğudur. Tam bu en kritik anda, düşman ordusundan (Gatafan kabilesinden) Nuaym bin Mesud (radiyallahu anh) adında bir adam, gecenin karanlığında gizlice hendeği aştı ve Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna geldi. "Ya Resûlallah! Ben Müslüman oldum. Kabilemin haberi yok. Emrin nedir?" dedi.

Efendimiz'in (s.a.v.) mübarek yüzünde bir tebessüm belirdi. Ona, "Sen aramızda teksin. Gücün yeterse git, düşman topluluğunu (ittifakını) bizden uzaklaştır. Zira harp, hiledir (tedbirdir)." buyurdu.

Hız. Nuaym (r.a.), ilahi bir stratejiyle, adeta görünmez bir ordu gibi hareket etti.

- Önce, eski müttefiki Beni Kurayza Yahudilerine gitti. Dedi ki: "Kureyş ve Gatafan'ın burada sizin gibi evleri, aileleri yok. Savaşı kaybederlerse kaçıp giderler, sizi Muhammed'le (s.a.v.) baş başa bırakırlar. Onlardan 'rehin' (ileri gelenlerin çocuklarını) almadan onlarla birlikte savaşmayın."
- Sonra Kureyş'e (Ebu Süfyan'a) gitti: "Beni Kurayza ihanet etti. Muhammed'le (s.a.v.) anlaştılar. Sizden rehin isteyecekler ve O'na (s.a.v.) teslim edecekler. Sakın rehin vermeyin."
- Aynısını Gatafan'a söyledi.

Bir sonraki gün, Kureyş, Yahudilerden savaşa katılmalarını istedi. Yahudiler, "Rehin vermezseniz savaşmayız" dediler. Kureyş ve Gatafan, "Gördünüz mü, Nuaym doğru söyledi, bunlar hain!" dediler. Yahudiler, "Gördünüz mü, Nuaym doğru söyledi, bunlar bizi satıp kaçacak!" dediler.

"Ahzâb" (İttifak) tek bir kılıç çekilmeden, tek bir "söz" ile içeriden paramparça oldu.

Şeyh-i Ekber İbn Arabî (k.s.) buyurur ki; Allahu Teâlâ, zaferi bazen meleklerle (Bedir gibi), bazen de kulunun akli ve tedbiriyle tecelli ettirir. Hz. Nuaym'ın (r.a.) o sözleri, düşmanın kalbini parçalayan "manevi" bir kılıçtı. Allah (c.c.), zaferini, O'na (c.c.) teslim olmuş bir kulunun "aklı" üzerinden tecelli ettirdi.

Nasrullâh: "Cünûden Lem Teravhâ" (Görünmeyen Ordular)

İttifak çökmüştü. Kalpler sarsılmış, tedbir alınmıştı. Artık sıra, sebeplerin sahibindeydi.

Efendimiz (s.a.v.), o soğuk gecede Mescid-i Feth denilen yerde mübarek ellerini kaldırdı: *"Allahümme münzile'l-kitâb, serîa'l-hisâb, ihzimi'l-ahzâb! Allahümme'hzimhüm ve zelzilhüm!"* (Ey Kitab'ı indiren, hesabı çabuk gören Allah'ım! Bu hizipleri (grupları) hezimete uğrat! Allah'ım, onları hezimete uğrat ve sars!).

Ve ilahi cevap, Ahzâb Sûresi 9. ayette tecelli etti:

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın! Hani size ordular saldırmıştı da, Biz onların üzerine bir RÜZGÂR (Rîhan) ve sizin GÖRMEDİĞİNİZ ORDULAR (Cünûden lem teravhâ) göndermiştik."

O gece, daha önce görülmemiş, dondurucu, çölün kumlarını iğne gibi savuran bir fırtına koptu. Bu, sıradan bir rüzgâr değildi.

- **Zâhirî Ordu (Rüzgâr):** O gece, doğudan dondurucu, şiddetli bir kasırga esti. O 10.000 kişilik Ahzâb ordusunun çadırlarını söküp attı, ateşlerini söndürdü, kazanlarını devirdi. Hayvanları birbirine kattı..
- **Bâtînî Ordu (Melekler):** O "görünmeyen ordular", Bedir'deki gibi kılıçla savaşmadılar. Onlar, rüzgârın verdiği fiziksel dehşeti, *manevi bir dehşetle* büyüttüler. Düşmanın kalbine "Ru'b" (korku) saldılar. Rüzgârın uğultusu içinde "Allahu Ekber!" nidaları duyuyorlardı.

Hiz. Mevlânâ (k.s.), rüzgârı (Bâd) sıkça "Nefes-i Rahmân" (Rahman'ın Nefesi) olarak zikreder. O gece düşman, müminlerin kılıcıyla değil, Allah'ın (c.c.) "Nefesiyle" gelen kudretle sarsıldı.

Ebu Süfyan, devesinin üzerine atladı ve "Burası durulacak yer değil! Kaçın!" diye bağırdı.

O soğuk ve fırtınalı gecede, Efendimiz (s.a.v.) sordu: "Kim kalkıp düşman karargahına gider, ne yaptıklarını öğrenir ve bana haber getirirse, cennette bana komşu olur." Soğuktan ve yorgunluktan kimse kalkamadı. Efendimiz (s.a.v.) tekrar sordu. Üçüncüde, "Kalk yâ Huzeyfe!" buyurdu.

Hiz. Huzeyfe (r.a.) anlatır: "*Adım anılınca, itiraz etme şansım yoktu. Kalktım.*" Efendimiz (s.a.v.) ona dua etti: "*Allah'ım, onu önünden, arkasından, sağından, solundan koru.*" Hiz. Huzeyfe der ki: "*Resûlullah'ın (s.a.v.) yanından ayrılır ayrılmaz, sanki bir hamamın içinde yürüyormuşum gibi ısındım.*"

Düşman karargahına vardı. Fırtınanın ortasındalardı. Ebu Süfyan'ı gördü, okunu yayına yerleştirdi, tam atacaktı ki, Efendimiz'in (s.a.v.) şu sözünü hatırladı: "*Sakin ola ki bana gelene kadar bir hadise çıkarma.*" Ve o emre itaat ederek, oku atmadı.

Geri döndüğünde, Efendimiz (s.a.v.) namaz kılıyordu. O'nun (s.a.v.) mübarek hırkasının altına sığındı ve haberi verdi: "*Kaçıp gittiler Yâ Resûlallah!*"

Sabah olduğunda, Medine'nin önünde 10.000 kişilik ordudan eser kalmamıştı. Tek bir kılıç darbesi vurulmadan, Allah'ın ordusu (rüzgâr), düşmanı darmadağın etmişti.

Savaşın Sonu: Hikmet ve Fetih

Sabah olduğunda, tek bir düşman askeri kalmamıştı.

Bu savaşta Müslümanlar sadece 6 şehit verirken, düşman 8 kayıp vermiştir. Soykırım niyetiyle

gelen ordu, Müslümanlara fiilen zarar veremedi den dağılmıştır.

1. Peygamberin (s.a.v.) Tespiti:

Resûlullah Efendimiz (s.a.v.), o mübarek sözünü buyurdu. Bu söz, İslam tarihinin dönüm noktasıdır:

"Artık bundan sonra biz onlara hücum edeceğiz, onlar bize değil."

Hendek, savunmanın son kalesiydi. Artık sıra taarruzdaydı. Mekke Fethi'nin kapısı, o gün Hendek'te aralanmıştı.

2. İhanetin Bedeli (Beni Kurayza):

Efendimiz (s.a.v.) evine döndü, zırhını çıkardı. Tam o anda Cebrail Aleyhisselam geldi: *"Ya Resûlallah! Siz zırhınızı çıkardınız, ama biz melekler çıkarmadık. Allah (c.c.) sana Beni Kurayza üzerine yürümeyi emrediyor!"*.

Efendimiz (s.a.v.) derhal emri verdi: *"Hiç kimse ikinci namazını Beni Kurayza yurdundan başka yerde kılmamasın!"*

Dışarıdaki düşman gitmişti, ama içerideki "ihamet" yuvası temizlenecekti. İlahi Adalet (Adl) tecelli etti. Bu, imtihanı geçen müminlerin toplumsal bedeninin, içindeki parazitten temizlenmesiydi.

3. Salman'ın (r.a.) Zaferi:

Ve sohbetimizin başladığı yer, Hz. Salman (r.a.). Savaş bittikten sonra, o mübarek zat ortada duruyordu.

Ensar (Medineliler) dedi ki: *"Salman bizdendir! Bize yardım etti."*

Muhacirûn (Mekkeliler) dedi ki: *"Hayır, Salman bizdendir! Asıl yurdunu bizim gibi terk edip Resûlullah'a (s.a.v.) sığındı."*

Bu muhabbetli anda, Kainatın Efendisi (s.a.v.) son sözü söyledi ve Hz. Salman'ın (r.a.) kıyamete kadar sürecek makamını ilan etti:

"Selmânü minnâ Ehl-i Beyt!"

(Salman, bizdendir! O, benim Ehl-i Beytimdendir!)

Allahu Ekber! Bu sözdeki inceliğe bakın! Şeyh-i Ekber İbn Arabî (k.s.) gibi arifler buyurur ki; Ehl-i Beyt olmak, sadece kan bağı (nesep) ile değildir. Asıl olan, "manevi bağ" (sebeb) ve "ruhani temizliktir" (tahâret). Hz. Salman (r.a.), Fars diyarından gelmişti, kan bağı yoktu; ama ihlası, samimiyeti, ilmi, teslimiyeti ve o bitmek bilmeyen "hakikat arayışıyla" öyle bir makama yükseldi ki, Resûlullah (s.a.v.) onu kendi "manevi ailesine", Ehl-i Beyt'inin nurlu halkasına kabul etti.

Bu, kıyamete kadar samimiyetle O'nun (s.a.v.) yolundan giden, O'nun (s.a.v.) ahlakına bürünen her "garip" kul için verilmiş en büyük müjdedir!

Bizim Hendeğimiz

Bugün, hepimiz kendi Hendeğimizdeyiz.

Bizim "Ahzâb"ımız kim? Nefsimiz, şeytan, dünyanın aldatıcı süsleri, haramlar, gaflet... Hepsi birleşmiş, iman kalemize hücum ediyorlar.

Bizim "Hendeğimiz" nerede? Bizim hendeğimiz, Resûlullah'ın (s.a.v.) Sünnet-i Seniyyesi'dir. O'nun

(s.a.v.) ahlakıdır. Şeriat-ı Garra'dır. Bu ilim meclisleridir.

Bize kurtuluş yolunu gösteren Kur'an-ı Azîmüşşân'dır, O'nun (s.a.v.) yolunu öğreten Âlimlerdir, Âriflerdir.

Bizim "Kayamız" nedir? Hayatta "Bu imkânsız" dediğimiz, "Kıramam" dediğimiz dertlerimiz, borçlarımız, hastalıklarımızdır, nefsimizdir. O kayaya "Bismillah" ile, Peygamber (s.a.v.) aşkıyla vurduğumuzda, Allah (c.c.) bize de fetihler müjdeleyecektir.

Ve bizim "Zilzâl"imiz... Hayatta dara düştüğümüz, "Bittim" dediğimiz, gözümüzün kaydığı, kalbimizin ağzımıza geldiği anlardır.

Musibet anı, kalptekinin ortaya çıktığı andır. Hendek, münafıkla mü'mini ayırdı. Bizim de başımıza gelen zorluklar, "Bu Allah'tan bir imtihan ve vaattir" mi diyoruz, yoksa "Neden ben?" diye isyan mı ediyoruz? İşte bu, bizim hendek imtihanımızdır. İşte o an, münafıklar gibi "zan"lara kapılma, "Allah bizi unuttu" deme anı değildir. O an; Hendek'teki Efendimiz Peygamber (s.a.v) gibi elleri açıp, "Allah'ın yardımı yakındır" (Elâ inne nasrallâhi karîb) diyerek, O'nun (c.c.) rûzgârını ve görünmeyen ordularını tam bir teslimiyetle bekleme anıdır.

Liderlik, hizmetkârlıktır. Efendimiz (s.a.v.), ümmetinin önünde aç kaldı, O da kazma vurdu.

İman, akli imana teslim olarak kullanmaktır. Selman'ın (r.a.) hendeği, sebeplere sarılmanın en güzel örneğidir. Biz de dünyevi ve manevi işlerimizde aklımızı, tecrübemizi kullanacağız. Mü'min, elinden gelen her şeyi yapar, hendeğini kazar, nöbetini tutar (Hz. Huzeyfe gibi). Sonra acziyetini itiraf edip ellerini açar. Ve Allah, o zaman *görünmez ordularını, rûzgârlarını* yollar. Biz sebeplere sarılıp, gerisini Allah'a tam bir teslimiyetle bırakalım.

Rabbim, bizleri, Hendek'te sarsılan ama sarsıntıda imanı kaybolmayan o mübarek sahabelerin sadakatine erİştİrsin.

Biz de Selman (r.a.) gibi *aklımızı* imana teslim edelim.

Gelin, biz de inşallah Hz. Câbir (r.a.) gibi *azıcık malımızı* Allah yoluna sunalım da, O (c.c.) ona bereket versin.

Gelin, biz de inşallah Hz. Ali (k.v.) gibi *nefsimizin* öfkesine değil, Allah'ın emrine kılıç sallayalım.

Gelin, biz de inşallah o nurlu sahabeler gibi, dünyanın en karanlık, en zor anında bile "Bu, Allah'ın ve Resûlü'nün vaadidir!" diyelim.

Eğer biz kendi hendeğimizi *sabr* ile *ihlas* ile *itaat* ile kazarsak, vallahi Allah Azze ve Celle de bizim kalbimize *fetih* müjdelerini indirecek ve hayatımıza o görünmez ordularıyla yardım edecektir.

Rabbim, bizleri Hendek Ashâbi'nın sadakatinden, teslimiyetinden ve sabrından nasiplendirsin. Rabbim, bizi Resûlü'nün (s.a.v.) sancağından ve Ehl-i Beyt'inin sevgisinden ayırmasın.

"Ve Kefa'l-Lâhu'l-Mü'minîne'l-Kıtâl." (Ahzab Suresi 25. ayet)

("Allah, (o savaşta) mü'minlere yetti.")

O gün Efendimiz (s.a.v.) zaferden sonra şöyle buyurdu: "Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir. Ordusunu aziz kıldı, kuluna yardım etti ve o hizipleri (Ahzab'ı) *tek başına* hezimete uğrattı.". Rabbim, bizleri de takva hendeklerinde sabreden, Peygamber'inin (s.a.v.) müjdesine güvenen ve "Allah bana yeter!" (Kefa'l-Lahu) sırrına eren, O'nun yettiğı bahtiyar kullarından eylesin.

Efendimiz'in (s.a.v.) güzel duasıyla niyaz edelim:

"Allahümme'stür avrâtinâ ve âmin rav'âtinâ."

(Allah'ım! Ayıplarımızı, kusurlarımızı ört ve korkularımızı emniyete, güvene çevir!)

Ya Rabbi! Bizim de korkularımızı emniyete, darlıklarımızı genişliğe çevir. Kalplerimizi sarsıntılardan muhafaza eyle. Bizleri de "Selmânü minnâ" sırrına mazhar eyle.

Âmin, Âmin, Âmin. Ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn.

El-Fâtiha.